

вової охорони зумовлює необхідність укладання спеціального договору, яким буде визначено не лише умови їх створення, а й зміст прав, які виникнуть у творця та замовника. Конструкція договору підряду, передбачена в законодавстві, не враховує специфіку відносин, що виникають у зв'язку зі створенням і використанням об'єктів права інтелектуальної власності. У зв'язку з цим, укладаючи договір підряду на створення об'єкту інтелектуальної власності, сторони не зазначають про розподіл прав інтелектуальної власності, що в подальшому суттєво ускладнює використання такого об'єкту.

Отже, основним договором, який визначає порядок створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, є договір замовлення. ЦК України закріплює загальні положення про договір замовлення, які повинні бути конкретизовані в кожному окремому випадку сторонами договору.

Література

1. Сорокина Л.В. Отграничение договора авторского заказа от смежных договоров / Л.В. Сорокина // Российский юридический журнал. - 2008. - № 5. - С. 200-205.

2. Свит Ю. Договор авторского заказа [Электронный ресурс]. Законы России: опыт, анализ, практика. - 2009. - № 5. - Режим доступа: <http://www.advocate-realty.ru/press/unitpress/?id=422525>

3. Анненкова Е. Не услуги, не подряд, а авторский заказ [Электронный ресурс] / Е. Анненкова. - Режим доступа: <http://www.klerk.ru/buh/articles/1336867/>

4. Гражданское право: учебник / Под. ред. А.П. Сергеева. - Т. 3. - М.: Велби, РФ-Пресс, 2010. - 800 с.

5. Хохлов В.А. Договор авторского заказа в гражданском праве России / В.А. Хохлов // Журнал российского права. - 2011. - № 4. - С. 26-35.

6. Гриняк А.Б. Структура механизма правового регулирования подрядных договорных отношений / А.Б. Гриняк // Вісник Академії адвокатури України. - 2012. - Вип. 2. - С. 89-95.

Басай О.В.

кандидат юридичних наук,

заступник голови Київської обласної

державної адміністрації

Надійшла до редакції: 10.11.2013

УДК 347.78

МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Ульянова Г. О.

Бурова Л. І.

Інтелектуальна власність є важливим елементом світової економіки. Сьогодні здійснюється безліч прибуткових операцій щодо об'єктів права інтелектуальної власності. Їх створення й рекламування потребують значних грошових вкладень. Та є такі особи, які прагнуть недобросовісної наживи від прибутків, отриманих внаслідок реалізації цих об'єктів. Значна кількість порушень у сфері права інтелектуальної власності може призвести до знецінення цих об'єктів і як наслідок - зниження рівня культурного потенціалу країни.

У цих умовах актуальним є питання захисту прав інтелектуальної власності. На сьогодні є дві форми захисту прав: юрисдикційна та неюрисдикційна (самозахист). До юрисдикційної форми захисту належить захист прав інтелектуальної власності за допомогою звернення до органів державного управління, тобто адміністративний порядок захисту й судовий захист.

Звернення до органів державної влади як юрисдикційний спосіб захисту здійснюється у випадках, прямо передбачених законом. Отже, потерпілий може звернутися за захистом свого порушеного права та інтересів до певного органу державного управління, вищого органу відповідача або Антимонопольного комітету України. В цьому разі засобом захисту буде заява або скарга.

Найпоширенішою формою захисту прав інтелектуальної власності є судовий захист. Ефективність судового захисту полягає в тому, що суд уповноважений постановити рішення про: застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності й збереження відповідних доказів; зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорту чи експорту яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності; вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності; вилучення з цивільного обороту матеріалів і знарядь,

які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності; застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності; опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та змісту судового рішення щодо такого порушення [1]. Крім того, судові рішення є обов'язковими для виконання.

Та судовий процес не позбавлений певних недоліків: затягування судового процесу - судовий розгляд справи може тривати роками; великі грошові затрати на судовий процес (судовий збір, оплата послуг адвоката, проведення судових експертиз); сторони під час суду перетворюються на суперників - сам судовий процес побудований так, що одна сторона виграє судовий процес, інша - програє, тобто суд нагадує, так би мовити, змагання конфлікуючих осіб; суд не може задовольнити обидві сторони - рішення, яке приймає суд - це повне/часткове задоволення позовних вимог або відмова в задоволенні позовних вимог.

Інша форма захисту прав інтелектуальної власності - це неюрисдикційна форма (самозахист). Збільшення практики самозахисту прав інтелектуальної власності дозволить, зокрема: зменшити кількість справ у судах, що дозволить прискорити розгляд позовних заяв; швидше розв'язувати існуючі конфлікти, адже вимога про порушення буде безпосередньо направлятися порушнику; налагодити стосунки з користувачем авторських прав, який допустив їх порушення тощо [2].

Одним з видів самозахисту є альтернативні способи вирішення спору (АВС). Отже, мається на увазі альтернатива судовому вирішенню конфлікту. Найбільш поширеним способом альтернативного вирішення спору є медіація - процес вирішення спору за участю третьої нейтральної сторони. Актуальність застосування медіації

при вирішенні спорів щодо прав інтелектуальної власності полягає в особливості результатів права інтелектуальної власності, сфери й способів їх використання, легкість виготовлення та поширення піратської продукції зумовлюють необхідність швидкого реагування з боку правовласника та вирішення спорів.

Крім того, на відміну від судового розгляду, сторони самі керують процесом медіації, що дає змогу зайти те рішення, яке б залишило обидві сторони задоволеними результатом процедури. Після вичерпання конфлікту важливо, щоб сторони могли підтримувати довірливі ділові відносини. Мета медіації - поєднати конфліктуючі сторони для пошуку взаємовигідного рішення. Тому шанс збереження довірливих відносин при медіації набагато більше, ніж при судовому розгляді справи.

Тому на сьогодні варто говорити про медіацію як про добровільну процедуру врегулювання спору - сторони самі приймають прийнятне для себе рішення.

Метою дослідження є розкриття суті медіації як альтернативного способу врегулювання спорів на підставі аналізу різноманітних наукових підходів до її визначення, а також визначення переваг застосування медіації у сфері права інтелектуальної власності.

В останні роки медіації приділяється все більше уваги. У наукових дослідженнях розкриваються переваги й недоліки медіації, особливості її застосування в зарубіжних країнах, перспективи запровадження в Україні. Серед наукових праць, присвячених проблемам медіації, слід відзначити роботи науковців: Г.В. Єрмоєнко, С.І. Калашникова, Є.В. Носирева, І.В. Рехтина, О.М. Спектор, Г.О. Ульянової, Ц.А. Шамлікашвілі та ін.

Враховуючи відносно невеликий досвід застосування медіації в нашій країні, залишається чимало питань, які потребують наукового обґрунтування й дослідження. Одним з таких питань є застосування медіації з метою врегулювання спорів у сфері права інтелектуальної власності.

До недавнього часу у світі існувало дві позасудові форми врегулювання спору: пред'явлення претензії та розгляд справи третейським судом. Сьогодні ж ми говоримо про ще один спосіб врегулювання конфлікту - медіацію. Така форма врегулювання спору, при якій третя нейтральна сторона допомагає конфліктуючим сторонам знайти взаємоприйнятне конструктивне рішення існує вже давно. У різні часи таку форму називали по-різному: "посередництво", "клопотання", "пропозиція добрих послуг". Починаючи з 60-х років ХХ ст., вперше вживається термін "медіація".

Враховуючи історичну поетапність формування процедури медіації, варто говорити про медіацію в традиційному та сучасному значенні. Відмінною рисою медіації в суспільствах із традиційним общинним устроєм є особлива роль медіатора - чи то представник титулованої еліти, чи сільський старійшина, чи релігійний лідер. Вибір медіатора зумовлений його соціальним станом або авторитетом. Сучасна медіація - це досить структурований процес, має певні правила [3, 227]. Директива ЄС "Про деякі аспекти медіації в цивільних та комерційних справах" 2008 року визначає медіацію як "структурований процес, незалежно від його назви, в якому дві або більше сторони намагаються самостійно й на добровільній основі досягти домовленості про врегулювання свого спору за участю медіатора" [4].

Сьогодні інститут медіації активно розвивається в багатьох країнах Європи. У ряді країн, таких як:

Австрія, Словенія, Угорщина, Болгарія, Румунія, Польща - прийняті закони про медіацію, які регламентують відносини, пов'язані з процедурою медіації в цивільно-правових конфліктах.

У дослівному перекладі "медіація" означає "посередництво". При цьому мається на увазі участь безпристрасної особи, яку признають всі сторони. Задача медіатора полягає не в тому, щоб винести рішення або вирок, а в тому, щоб сторони самі знайшли ту позицію, яка задовольнила їх обох і, як наслідок, конфлікт був вичерпаний.

Сьогодні явище медіації привертає до себе увагу багатьох науковців у всьому світі. Так, на початку дев'яностих років книга Христофа Бесемера "Медіація. Посередництво в конфліктах" (в оригіналі - *Mediation: Vermittlung in Konflikten*) відкрила медіацію як соціальне явище всій німецькомовній Європі. Христоф Бесемер визначає медіацію як технологію вирішення конфлікту за участю нейтральної третьої сторони [5, 4].

На думку Г.В. Єрмоєнко, медіація - це процес переговорів, коли до вирішення спірного питання залучається нейтральна третя сторона - медіатор (посередник), яка веде цей переговорний процес, вислуховує аргументацію сторін щодо суті спору й активно допомагає сторонам зрозуміти свої інтереси, оцінити можливість компромісів і самостійно прийняти рішення, що задовольнить всіх учасників переговорів. Тобто медіація - це один з так званих альтернативних (позасудових) способів врегулювання спорів, ефективність якого є дуже високою [6].

Якщо розглядати медіацію в широкому значенні, медіація - це здатність домовлятися, приходити в спорах і конфліктах до консенсусу, який був би взаємовигідним для обох сторін. Особливістю медіації є те, що вона нав'язує своє рішення конфліктуючим сторонам. Сторони повинні самі прийти до консенсусу. Тим самим медіація створює комфортні умови для зближення сторін під час процесу переговорів.

Деякі вчені зазначають, що медіація як альтернативний спосіб врегулювання спору може стати кроком до громадського суспільства. О.О. Львова підкреслює той факт, що медіація отримала широке використання в тих країнах, де є високий рівень культури людей, які здатні виходити не тільки зі своїх особистих інтересів, а які здатні прислуховуватись і зважати на інтереси контрагентів [7, 11].

Медіація - це один з найбільш демократичних способів врегулювання спору. Ця процедура дає змогу сторонам контролювати не тільки зміст знайденого рішення, а й сам процес його пошуку. Безумовною перевагою медіації є конфіденційність, швидкість та економія моральних і матеріальних ресурсів.

В одному зі своїх інтерв'ю юридичному порталу pravotoday.in.ua російський медіатор Цисана Шамлікашвілі зазначає про ефективність процесу медіації в суспільстві: "Сьогодні, напевно, доречніше говорити не про ефективність медіації, тому що ефективність її дуже висока, а про ступінь затребуваності. На жаль, затребувана медіація далеко не повною мірою й не в усіх сферах, де вона може й повинна застосовуватися" [8]. Як ми знаємо, медіація на практиці підтверджує свою ефективність при вирішенні спорів у цивільних, сімейних, господарських, кримінальних, трудових спорах і спорах, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності. У тому ж інтерв'ю Ц. Шамлікашвілі зазначає й про ефективність медіації з державними органами,

тобто йдеться про медіацію в публічній сфері.

У медіації багато форм і застосувань, але мета одна: вирішувати конфліктні ситуації. Медіатор та інструктор з медіації доктор Біргіт Кейдель (м. Берлін) зазначає: "Перевага медіації полягає в народженні конструктивних рішень без застосування жодного з видів державного примусу" [9].

Медіація - це добровільний процес, який може закінчитися в будь-який момент за ініціативою сторін. Протягом всього процесу медіатор має залишатися нейтральним і не впливати на рішення учасників переговорів. Це допоможе сторонам самим виробити рішення, яке б могло задовольнити їх потреби й зберегти довірливі ділові стосунки в подальшому. Особливою рисою, яка відрізняє медіацію від інших альтернативних способів врегулювання конфліктів, є розмежування відповідальності під час проведення процесу примирення. Медіатор відповідає за саму процедури прийняття рішення, за комфортне спілкування сторін під час переговорів, а сторони, у свою чергу, відповідають за прийняття рішень і несуть відповідальність за добросовісне виконання цього рішення.

О.А. Поротикова зазначає, що "за своєю природою процедура медіації є складним сплавом психології (конфліктології) та права, тяжіє скоріш до матеріального приватного права, ніж до процесу" [10, 165].

Отже, наведені наукові підходи до визначення медіації дозволяють виділити її суттєві ознаки, а саме: 1) медіація - це переговорний процес; 2) це залучення до вирішення спору третьою нейтральною стороною; 3) медіація здійснюється на добровільній основі; 4) медіація - це структурований процес; 5) медіація характеризується в народженні конструктивних рішень без застосування жодного з видів державного примусу; 6) медіатор не впливає на прийняття того чи іншого рішення 7) результатом медіації є медіаційна угода, що має силу цивільно-правового договору.

Що стосується розв'язання спорів у сфері інтелектуальної власності, то, враховуючи піввіковий світовий досвід і реалії національного законодавства й правозастосування, за допомогою медіації вже сьогодні можна вирішувати такі спори:

- щодо ліцензування та передачі прав інтелектуальної власності;
- щодо порушень прав інтелектуальної власності;
- щодо права власності на винахід, тобто коли саме працівник розробив винахід - у свій власний час або в робочий;
- щодо авторства на винахід, якщо третя сторона зробила суттєвий внесок, та інші [11].

Вважається, що спори в праві інтелектуальної власності, розв'язання яких можливо при зверненні сторін до процедури медіації можуть бути розділені на декілька категорій. По-перше, спори, які виникають між суб'єктами права інтелектуальної власності та користувачами у зв'язку з невиконанням чи неналежним виконанням договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. При цьому, що стосується договірних спорів, застосування медіації вважається можливим і навіть корисним ще на стадії укладання договорів, якщо сторони не можуть узгодити окремі положення договорів. Встановлення партнерських стосунків і уникнення небажаних неузгодженостей на стадії укладання договору є важливою умовою їх належного виконання в майбутньому. По-друге, спори, які виникають

щодо надання правовласником дозволу третім особам на використання об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема в примусовому порядку за рішенням суду тощо. По-третє, звернення до процедури медіації є можливим при вирішенні конфліктних ситуацій, які виникають у зв'язку з використанням об'єктів інтелектуальної власності без згоди правовласника.

Крім того, залежно від категорії об'єктів права інтелектуальної власності, права на які порушено, можна виділити застосування медіації при порушенні авторських і суміжних прав, при порушенні прав промислової власності, при порушенні прав на засоби індивідуалізації.

Медіація є важливим фактором для формування громадянського суспільства, у рамках якого формуються такі цінності, як свобода громадян, затвердження основ справедливості й безпеки. За допомогою медіації сторони вчаться не тільки самостійно вирішувати свої конфлікти, а й враховувати права та інтереси інших осіб. Звернення до вирішення спірного питання за допомогою медіації має позитивні наслідки не тільки для самих сторін, а й для судових органів, адже сприяє зменшенню навантаження.

Переваги врегулювання спорів у сфері права інтелектуальної власності за допомогою медіації полягають у наступному:

- по-перше, у швидкому вирішенні конфлікту, а як наслідок, і у швидкому припиненні правопорушення. Адже об'єкти права інтелектуальної власності потребують швидкої реакції на порушення, щоб припинити незаконне відчуження, копіювання, розповсюдження результатів інтелектуальної діяльності;

- по-друге, у взаємовигідному рішенні, яке приймають обидві сторони. Під час процесу медіації, сторони самі вирішують прийнятні для них умови укладання медіаційної угоди так, щоб припинити порушення прав інтелектуальної власності й задовольнити інтереси обох сторін;

- по-третє, у збереженні довірливих партнерських відносин. Якщо до правопорушення сторони були партнерами, то медіація є тією процедурою, яка допомагає зберегти ці партнерські відносини й не зіпсувати репутацію сторін.

Отже, медіація є дуже ефективним способом вирішення конфлікту у сфері права інтелектуальної власності. Визначення особливостей застосування медіації при врегулюванні окремих категорій спорів у сфері права інтелектуальної власності має важливе не лише теоретичне, а й практичне значення й обумовлює важливість проведення подальших наукових досліджень у зазначеній сфері.

Література

1. Ортинський В.Л. Основи держави і права України / Захист права інтелектуальної власності судом. - [Електронний ресурс]: http://pidruchniki.ws/18421120/pravo/zahist_prava_intelektualnoyi_vlasnosti_sudom#308
2. Ульянова Г.О. Самозахист авторських прав при їх порушенні внаслідок плагіату / Г.О. Ульянова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. - 2012. - Вип. 18. - С. 111-113.
3. Кисельова Т. Правове регулювання відносин із надання послуг медіації в зарубіжних країнах // Право України - 2011. - № 11-12. - С. 225-236.
4. О некоторых аспектах медиации в гражданских и хозяйственных правоотношениях: Директива 2008/52/ЕСЕ Европейского парламента и совета от 21 мая 2008 г. - [Электронный ресурс]: <http://ukrmediation.com.ua/>

files/content/mediation-directive-ukr.pdf

5. Бесемер Х. Медиация. Посредничество в конфликтах. / Перевод с нем. Н.В. Маловой - "Духовное познание". - Калуга. - 2004. - 176 с.

6. Єрьоменко Г. Медиация як спосіб вирішення суперечок. [Електронний ресурс] / Г. Єрьоменко. - Режим доступу: <http://innovations.com.ua/uk/interview/6/39/374>.

7. Львова О.А. Медиация - шаг вперед к гражданскому обществу / О.А. Лаврова // Российская юстиция. - 2010. - № 1. - С. 11-12.

8. Шамликашвили Ц. Востребованность медиации - это индикатор зрелого общества [Электронный ресурс] / Ц. Шамликашвили. - Режим доступа: <http://pravotoday.in.ua/ru/press-centre/legal-style/ls-43/>

9. Філоненко С. Українсько-німецька перспектива медіації: допомогти знайти шлях до примирення [Електронний ресурс] / С. Філоненко. - Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2317/>

10. Поротикова О.А. Особенности правового регулирования соглашений, заключаемых для проведения процедуры медиации // Развитие медиации в России:

теория, практика, образование: Сб. статей / Под ред. Е.И. Носыревой, Д.Г. Фильченко. - Москва-Берлин: Ин-фотропик Медиа, 2012. - С. 165-166.

11. Василенко І. Перспективи застосування медіації в захисті прав інтелектуальної власності. - [Електронний ресурс]: <http://human-rights.unian.net/ukr/detail/194839>

Ульянова Г.О.

кандидат юридичних наук, доцент, докторант кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету "Одеська юридична академія"

Бурова Л.І.

*лаборант кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету "Одеська юридична академія"
Надійшла до редакції: 09.10.2013*

УДК 347.78.028

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА СТАН ПІРАТСТВА В ПРАВІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Грігор'янц Г. І.

Актуальність теми не викликає сумнівів, оскільки в наш час існує широкий спектр можливостей для порушення прав інтелектуальної власності шляхом здійснення піратської діяльності. Піратство у сфері авторського права та суміжних прав - це опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України й розповсюдження контрафактних примірників творів (зокрема комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення. Збитки, які настають у результаті протиправного використання об'єктів авторського права, сягають мільярдів доларів. Піратство являє собою велику загрозу для культури й економіки країн, тому поглиблене вивчення цього питання має особливу теоретичну й практичну цінність. Існує нагальна потреба в удосконаленні законодавства у сфері інтелектуальної власності у зв'язку з процесами глобалізації, які відбуваються у світі.

Метою статті є дослідження піратства в сучасному розумінні, як феномену, який тісно пов'язаний з процесами глобалізації, що відбуваються у світі.

Окремі аспекти процесів глобалізації, зокрема й у сфері права інтелектуальної власності, сутності піратства, як порушення авторських прав, досліджувались у працях таких вчених, як: О.В. Стовпець, О.І. Харитонова, В. Костицький, В.Д. Базилевич, О.Г. Білорус, Р. Войтович, Р.Є. Еннан, С.Н. Лебедев, Н.П. Бааджи та ін.

Є очевидним, що в останні десятиріччя відбулося багато змін в авторському праві, які пов'язані з науковим прогресом і процесами глобалізації. Піратство осягло нових, глобальних масштабів, використання піратської продукції в наш час сприймається як повсякденна практика, а не правопорушення, яке заборонено законодавством.

Як відмічає В. Костицький, особливість сучасного етапу розвитку цивілізації полягає не тільки в тому, що епоху постіндустріалізму замінює епоха інформаційна, а й у тому, що процес змін охопив, крім економічної, ще й політичну, соціокультурну та духовну сфери. Найбільш

зримим проявом і показником цих феноменів є глобалізація, у рамках якої відбувається формування нового типу світового співтовариства [1, 5].

Формування нового типу світового співтовариства ставить перед суспільством нові виклики й проблеми, від рішення яких залежить нормальне функціонування вже не тільки окремої держави, а й всіх держав разом.

Глобалізаційні процеси, які відбуваються останніми роками у світі, мають грандіозне значення для розвитку багатьох галузей права. Процес глобалізації, що відбувається сьогодні практично у всіх сферах соціального буття, стосується й такої його важливої сфери, як сфера інтелектуальної власності. Глобалізаційні процеси та економічні виклики, що постали останніми роками перед світовою спільнотою, свідчать про те, що вирішити цілий ряд проблем, зокрема правового характеру, неможливо виключно ані лише на національному, ані лише на міжнародному рівні [2, 16-17].

Процеси глобалізації, які супроводжуються руйнацією національних торгових бар'єрів, часто призводять до нерівних конкурентних позицій більш і менш розвинутих країн. Конкурентна нерівність посилюється також нерівномірним розподілом активів інтелектуальної власності. Патентні й авторські права на монопольне використання цих активів створюють для крупних праволодильців привілейовані умови, нерідко завдаючи шкоду інтересам конкурентів і споживачів [3].

В.Д. Базилевич у своєму підручнику вказує на те, що глобалізація світової економіки створює нові умови для економічного зростання країн. Зміни, які відбуваються в цій сфері, ставлять перед багатьма країнами певні виклики. Розвинені країни в змозі їх подолати, але менш розвинені, і тому прірва, яка виникає між ними, зростає в геометричній прогресії.

Сучасне господарство активно перетворюється на неподільну глобальну цілісність, в якій постійно формуються й реалізуються різнопланові та різноспрямовані